

АЛФОНС ДОДЕ СТАРЦИТЕ

Превод от френски: Невяна Розева, 1918

chitanka.info

— Писмо ли, дядо Азан?

— Да, господине... От Париж.

Гордееше се славният дядо Азан, че било от Париж... Но не и аз. Нещо ми подсказваше, че това парижанче, попаднало ненадейно и толкова рано на масата ми, ще ме накара да си загубя деня. Не се измавих, преценете сами:

Трябва да ми направиш една услуга, приятелю. Ще затвориш за един ден мелницата си и ще отидеш в Егиер. Егиер е голямо село на три-четири мили от тебе... Една разходка. Като стигнеш, ще попиташ за манастира на сираците. Първата къща след манастира е една ниска къща със сиви капаци на прозорците и градинка отзад. Ще влезеш, без да тропаш — вратата е всякога отворена — и още с влизането ще се провикнеш: „Добър ден, добри хора! Аз съм приятел на Морис!...“. Тогава ще видиш две старчета, ох! ама стари, стари, престари, които ще протегнат към тебе ръце от дълбоките си кресла, а ти ще ги целунеш от мое име, от все сърце, като че са твои. После ще се разговорите; те ще ти приказват за мене, само за мене; ще ти разкажат безброй лудории, които ти ще изслушаш, без да се смееш... Няма да се засмееш, нали?... Това са дядо ми и баба ми, двама души, за които аз съм всичко в живота и които не са ме виждали отпреди десет години... Десет години е много време! Но какво да се прави? Париж задържа мене, а старостта — тях... Те са толкова стари, че ако тръгнат да ме видят, ще се строшат из пътя... За щастие ти си из онзи край, драги мелничарю, и като целунат тебе, клетите хорица ще си помислят, че целуват малко и самия мене... Толкова често съм им говорил за нас и за доброто приятелство, от което...

По дяволите приятелството! Тъкмо тази сутрин времето беше възхитително, но никак не струваше за скитане из пътищата: премного мистрал и слънце, истински провансалски ден. Когато проклетото писмо пристигна, аз си бях избрал вече заслон между две скали и

мечтаех да стоя там цял ден като гущер, да пия светлина и да слушам как пеят боровете... Както и да е, какво ще правя? Затворих недоволно мелницата, скрих ключа под вратата. Тоягата, лулата — и на път.

Стигнах в Егиер към два часа. Селото беше пусто, всички бяха по нивите. В побелелите от прах брястове край пътя щурци свиреха като посред равнината Кро^[1]. Едно магаре се припичаше на общинския мегдан, а ято гълъби — върху черковните чешми. Но — никакъв човек, да ми посочи сиропиталището. За щастие зърнах неочаквано една стара самодива, клекнала да преде до вратнята си; казах ѝ какво търся; и тъй като самодивата беше много могъща, щом вдигна хурката си, манастирът на сираците изникна като по чудо пред мене... Той беше голяма, мрачна и тъмна сграда, която показваше с гордост над сводестата си врата един извехтял кръст от червена глина, заобиколен с латински надпис. До тази къща зърнах друга, по-малка. Сиви капаци, градинка отзад... Познах я веднага и влязох, без да чукам.

Цял живот ще си спомням този дълъг, прохладен и тих коридор, розовия зид, градинката, която трептеше отзад през светлата завеса, а по стените избелели цветя и цигулки. Струваше ми се, че съм пристигнал у някой стар местен съдия от времето на Седен^[2]... Накрай коридора вляво се чуваше тракането на голям часовник и един детски глас, който сричаше „То... га... ва све... ти И... ре... ней... из... ви... ка аз съм пше... ни... ца... та го... спо... дня тря... бва да бъ... да смлян от зъ... ба на те... зи жи... вот... ни“. Приближих се безшумно до тази врата и погледнах.

В тишината и полумрака на стаичката едно старче с румени страни, набръчкано до върха на пръстите, спеше в креслото си с отворена уста и ръце на скута. До нозете му едно момиченце, облечено в синьо — дълга наметка и малка шапчица: облеклото на сираците — четеше житието на свети Иреней от книга, по-голяма от него самото... Това чудно четене бе омагьосало цялата къща. Старецът спеше в креслото си, мухите по тавана, канарчетата в клетката си, ей там на прозореца. Големият часовник хъркаше: тик-так, тик-так. В цялата стая беше будна само широката, бяла и права ивица светлина, която се промъкваше между затворените капаци на прозорците, изпълнена с живи искри и микроскопически валсове... Детето продължаваше

важно да четете сред общата дрямка: „Ве... дна... га два лъ... ва се на... хвър... ли... ха връз не... го и го раз... къ... са... ха...“.

В същия миг влязох аз... Ако в стаята се бяха втурнали лъвовете на свети Иреней, надали биха предизвикали по-голямо слисване. Истински сценичен номер! Малката изпищява, голямата книга пада, канарчетата и мухите се събуждат, стенният часовник започва да звъни, старецът скоква изплашен, а аз се спирам смутено на прага и се провиквам:

— Добър ден, добри хора! Аз съм приятел на Морис!

О, да бяхте видели тогава клетия старец, да бяхте го видели как идва към мене с протегнати ръце, как ме прегръща и ми стиска ръцете, как се суети като замаян из стаята и мълви:

— Боже, боже...

Всички бръчки на лицето му се смееха. Беше се зачервил. Заекваше.

— Ах! Господине... Ах! Господине...

После тръгна към дъното на стаята, като викаше:

— Мамет! Някаква врата се отваря, в коридора се чуват миши стъпки... Идва Мамет. Прекрасна беше тази старичка със забрадка с панделки, с бледокафява рокля и бродирана кърпичка в ръка, в моя чест, по стария обичай... Трогателно нещо! Те си приличаха. Ако сложеше забрадка с жълти панделки, и той би могъл да се нарича Мамет. Само че истинската Мамет трябва да бе плакала много през живота си, та беше още по-набръчкана от другата. И тя имаше едно момиченце от сиропиталището, малка пазачка със синя наметка, която не я напускаше никога. Тези старци, пазени от две сирачета, бяха най-трогателната гледка, която човек можеше да си представи.

Мамет се готвеше да ми направи дълбок поклон, но старецът го пресече на две само с една дума:

— Приятелят на Морис!...

Тя се разтреперва, разплаква се, загубва кърпичката си, зачервява се, става по-червена от него...

Тия старци! Една капка кръв имат в жилите си, а при най-малкото вълнение тя изскача на лицето им!

— По-скоро, по-скоро, дай стол!... — казва старата на момиченцето си.

— Отвори прозорците! — вика старецът на своето.

И двамата ме улавят за ръка, отвеждат ме със ситни стъпки до прозореца, който бе широко разтворен, за да ме видят по-добре. Приближаваме креслата, аз се настанявам на едно сгъваемо столче между тях, сините момиченца застават зад нас и разпитът започва:

— Как е той? Какво прави? Защо не идва? Доволен ли е?

И това, и онова! Така минават цели два часа.

Стараех се да отговарям на всичките им въпроси, като съобщавах за приятеля си всичко, което знаех, и измислях безсрамно всичко, което не знаех; особено много се пазех да не се издам, че не бях забелязал добре ли се затварят прозорците и какъв цвят имат тапетите на стаята му.

— Тапетите на стаята му ли?... Сини са, госпожо, светлосини, с гирлянди...

— Така ли? — мълвеше развълнувано старицата; и добавяше, като се обръщаше към мъжа си: — Такова добро дете е той!

— О! Да, добро дете е! — отвърщаше възторжено другият.

Докато говорех, те си кимаха, усмихваха се, смигваха си, разменяха си многозначителни погледи, или пък старецът се приближаваше към мене и ми казваше:

— Говорете по-силно... Слухът ѝ е малко отслабнал.

А тя на свой ред:

— Малко по-височко, моля ви се... Той не дочува.

Тогава повишавах глас, а те ми благодаряха с усмивка; и в тези повехнали усмивки, които се свеждаха към мене и търсеха в дълбините на погледа ми образа на Морис, аз съзирах с вълнение този образ, неясен, забулен, почти неуловим, сякаш виждах как приятелят ми се усмихва отдалеко, като през мъгла.

Но изведнъж старият стана от креслото си:

— Ами... сетих се, Мамет: човекът може би не е обядвал!

А Мамет вдигна уплашено ръце:

— Не е обядвал!... Велики боже!

Помислих, че пак става дума за Морис и щях да отговоря, че доброто дете не пропуска никога да се нахрани на обед. Но не: говорех за мене; и трябваше да видите какво вълнение настъпи, когато признах, че наистина не съм обядвал още.

— По-скоро слагайте трапезата, синички! Турете масата сред стаята, празничната покривка, чиниите с цветчета. И по-малко да се смеем, моля ви се, а повече да бързаме...

Бързаха наистина... Едва успяха да строшат три чинии и обедът бе сложен.

— Една закусчица! — казваше Мамет, като ме водеше към трапезата. — Само че ще се храните сам... Ние вече хапнахме тази сутрин.

Горките старци! По което време и да ги завариш, все са похапнали сутринта!

Закусчицата на Мамет се състоеше от два пръста мляко, фурми и една „лодчица“, нещо като мекица, с която старицата и канарчетата ѝ биха се хранили поне осем дни... А пък аз видях сам работата на всички тия запаси!... Какво възмущение настъпи поради това около трапезата! Сините момиченца си шепнеха, като се побутнаха с лакът, а

канарчетата си казваха в своята клетка: „Ох, този господин изяде цялата лодчица!“.

Издох я цялата наистина, и то без да усетя, толкова бях улисан да гледам наоколо си из светлата и спокойна стая, гдето се носеше сякаш лъх на стари неща... Най-вече не можех да отделя поглед от двете мънички легла. Тези легла, почти две люлки, аз си ги представях сутрин, на разсъмване, когато са още скрити зад големите завеси с ресни.

Удря три часът. По това време се събуждат всички старци.

— Спиш ли, Мамет?

— Не, приятелю.

— Нали Морис е славно дете?

— О, да! Славно дете е той!

Въобразявам си така цял разговор само като гледам двете старчески креватчета, наредени едно до друго.

През това време ужасна драма се разиграваше в другия край на стаята, пред шкафа. Трябваше да се достигне на най-горната полица някакъв буркан с череша в ракия, която чакаше от десет години Морис и която искаха да отворят в моя чест. Въпреки настойчивите молби на Мамет старецът упорстваше да донесе сам тия череша и стъпил на един стол, за най-голям ужас на жена си се мъчеше да ги достигне... Представете си картината: старецът трепери и се повдига на пръсти, сините момиченца са се вкопчили в стола му, зад него е Мамет, задъхана, с протегнати ръце, а над всичко това от отворения шкаф и надипленото пожълтяло бельо полъхва лек мирис на бергамот... Прекрасно!

Най-после след големи усилия успяха да извадят из шкафа тоя прословут буркан, а заедно с него и една стара, грапава сребърна чаша, чашата на Морис, когато бил малък. Напълниха ми я догоре с череша; Морис толкова обичал черешите! Когато ми ги поднасяше, старецът пошушна на ухото ми с лакомо изражение:

— Щастлив сте вие, че ще ги опитате!... Жена ми ги е приготвила... Хубаво нещо ще вкусите.

Уви! Жена му ги бе приготвила, но бе забравила да ги подслади. Какво да се прави? Човек става разсеян, като почне да старее. Ужасни

бяха черешите ви, клета Мамет... Но това не ми попречи да ги изям до една, без да мигна.

След като се свърши обедът, станах да се сбогувам с домакините. Те биха искали да ме задържат още малко, за да поприказваме за славното дете, но денят преваляше, мелницата беше далеко, трябваше да се тръгва.

Старецът бе станал едновременно с мене.

— Мамет, дрехата ми!... Искам да го изпратя до площада.

В душата си Мамет смяташе, разбира се, че е вече хладничко, за да бъде изпратен до площада, но не се издаде... Само докато му помагаше да облече палтото си, хубаво палто с цвят на испански тютюн и седефени копчета, чух как милото същество му прошепна:

— Няма да се забавиш много, нали?

А той с лукаво изражение:

— Хе! Хе!... Не зная... Може би...

Те се спогледаха със смях, сините момиченца се засмяха, щом ги видяха, че се смеят, канарчетата също се засмяха посвоему в кътчето си... Между нас казано, мисля, че всички се бяха попили от мириса на черешите.

... Мръкнало бе, когато дядото и аз излязохме. Синьото момиченце ни следваше издалеко, за да го придружи на връщане; но той не го виждаше и се гордееше, че върви под ръка с мене, като мъж. Мамет ни гледаше сияеща от пътния праг и клатеше мило глава, сякаш казваше: „Все пак клетият ми човек... още може да върви!“.

---

[1] Кро — камениста равнина край устието на Рона. ↑

[2] Седен — френски драматург и поет от XVIII век. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.